

Monografia venovaná 825. výročiu prvej písomnej zmienky o obci

Vydáva:

Obec Predmier
www.predmier.sk

Redakčná rada: PhDr. Viera Praženicová, Ing. Viliam Čilík, Mgr. Jolana Letríková,
Mgr. Ondřej Trnka, Pavol Bednár
Grafická úprava, zalomenie a obálka: Mgr. Ondřej Trnka
Jazyková úprava: Mgr. Mária Popovičová
Tlač: Róbert Lopusan – TIME PRINT

ISBN 978-80-570-0191-1

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť reprodukováná, uložená vo vyhľadávacom systéme alebo šírená akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, kopírovaním, nahrávaním alebo inak - bez predchádzajúceho písomného povolenia majiteľov autorských práv.

Prvé vydanie
Náklad: 1 000 kusov

© Obec Predmier, 2018

Publikácia bola vydaná s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR

Obsah

Predhovor

Symboly obce **7**

Príroda na okolí obce **11**

Predmier z pohľadu archeológie **35**

Obec vo svetle písomných prameňov **49**

Architektúra a urbanizmus **97**

Jozef Ignác Bajza **117**

Osobnosti **131**

Z udalostí 20. storočia **143**

Od spolkov k občianskym združeniam **189**

Deň všedný a sviatočný **225**

Resumé/summary **240**

Skokan hnedý (*Rana temporaria*). Opúšťa svoje zimné úkryty začasť na jar
Foto: Ladislav Hlôška

Veverica stromová (*Sciurus vulgaris*). Je častým obyvateľom smrekových monokultúr
Foto: Ivan Kňaze

Včelár lesný (*Pernis apivorus*). Špecializuje sa na lov blanokřídlého hmyzu a plazov
Foto: Ivan Kňaze

monokultúr neposkytuje tu žijúcim druhom stavovcov (Vertebrata) také vhodné podmienky ako pôvodné lesné porasty s pestrejšou druhovou, priestorovou a vekovou skladbou. Sú menej stabilné, a tým aj menej odolné proti pôsobeniu disturbancií rôzneho charakteru a intenzity.

Obojživelníky (Amphibia) zastupuje v sekundárnych smrečinách iba ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*), ktorá sa na základe svojich adaptačných schopností radí k druhom so širokou ekologickou valenciou. Na tieto zmenené ekologické podmienky sa adaptoval aj skokan hnedý (*Rana temporaria*), ktorého populačná hustota je v danom type biotopu spravidla nižšia ako u predchádzajúceho taxónu.

Fauna cicavcov (Mammalia) je taktiež druhovo pomerne chudobná, tvorená prevažne drobnými cicavcami radu hlodavce (Rodentia). Arborikolné druhy zastupuje veverica stromová (*Sciurus vulgaris*). Pre smrekové monokultúry je charakteristické spoločenstvo drobných zemných cicavcov, v ktorom dominujú 3 druhy: ryšavka žltohrdlá (*Apodemus flavicollis*), hrdziak lesný (*Clethrionomys glareolus*) a piskor obyčajný (*Sorex araneus*).

Ornitocenóza sekundárnych smrečín je tvorená 16 druhmi vtákov. Druhy s najvyššou frekvenciou výskytu sú pinka lesná (*Fringilla coelebs*), slávik červienka (*Erithacus rubecula*), sýkorka uhliarka (*Parus ater*), kráľíček zlatohlavý (*Regulus regulus*), hýľ lesný (*Parrhula pyrrhula*) a kôrovník dlhoprstý (*Certhia familiaris*). Vyššiu denzitu dosahujú v tomto biotope druhy pinka lesná (*Fringilla coelebs*), sýkorka uhliarka (*Parus ater*) a kráľíček zlatohlavý (*Regulus regulus*).

Fauna borovicových lesov je v porovnaní s faunou zmiešaných a listnatých lesov s prevahou buka lesného chudobnejšia. Najnižšou biodiverzitou sa vyznačujú predovšetkým rovnoveké, umelo vysadené porasty borovice lesnej alebo nepôvodnej borovice čiernej. V týchto sekundárnych spoločenstvách existuje zvyčajne prevaha oportunistických druhov nad špecialistami.

Z dravcov (Accipitriformes) tu bol zistený napríklad výskyt jastraba lesného (*Accipiter gentilis*), myšiaka lesného (*Buteo buteo*) a včelára lesného (*Pernis apivorus*). Sokoly (Falconiformes) reprezentuje sokol lastovičiar (*Falco subbuteo*). Z ďalších druhov vtákov bol v tomto biotope zaznamenaný výskyt hrdličky poľnej (*Streptopelia turtur*), krutihlava hnedého (*Jynx torquilla*), žlny sivej (*Picus canus*), žlny zelenej (*Picus viridis*), datľa veľkého (*Dendrocopos major*), škovránka stromového (*Lullula arborea*), svrčiaka zelenkavého (*Locustella naevia*), prhlaviara čiernohlavého (*Saxicola torquata*), kanárika záhradného (*Serinus serinus*), glezga hrubozobého (*Coccothraustes coccothraustes*), křivonosa smrekového (*Loxia curvirostra*) a i.

Medzi porovnávanými lesnými zoocenózami sú druhovo najbohatšie lesné formácie s prevahou buka lesného a listnatých drevín všeobecne (javor horský a mliečny, jaseň štíhly, brest horský, dub zimný, hrab obyčajný atď.), či už s prirodzenou,

alebo antropogénne čiastočne pozmenenou druhovou, vekovou a priestorovou štruktúrou, príliš sa neodlišujúcou od prirodzenej.

V súvislých lesných komplexoch s dominanciou buka lesného nachádza svoje ekologické optimum pomerne úzka skupina obojživelníkov (Amphibia), ktorá však počtom druhov zodpovedá daným ekologickým podmienkam. Čelad' mlokovité (Salamandridae) zastupuje v danom type biotopu salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*). Vhodné podmienky na reprodukciu (kladenie larev) nachádzajú pohlavne dospelé jedince v tzv. dendrotelmách (horizontálnych polodutinách vytvorených často v prízemnej časti kmeňov starších jedincov buka), ktoré bývajú v závislosti od intenzity, frekvencie a množstva atmosferických zrážok viac alebo menej naplnené dažďovou vodou a plnia v tomto lesnom ekosystéme funkciu periodických mlák.

Žaby (Ecaudata) zastupujú 2 taxóny: početnejší skokan hnedý (*Rana temporaria*) a ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*), vzácnnejším členom tohto spoločenstva je aj arborikolná žaba rosnička zelená (*Hyla arborea*). Z plazov (Reptilia) je najrozšírenejším druhom slepúch lá mavý (*Anguis fragilis*). Na miestach s rozvolneným korunovým zápojom stromového poschodia doplnia spoločenstvo plazov užovka hladká (*Coronella austriaca*). Časti porastov prerušované skalnými útvarmi súľovských zlepen-cov sú životným prostredím jašterice múrovej (*Podarcis muralis*).

Čo sa týka spoločenstiev vtákov (Aves), pomerne vysokú biodiverzitu vykazujú lesné biocenózy s prevahou buka a listnatých drevín. Počas terénnych prieskumov situovaných do vegetačného obdobia roka 2006 tu bol potvrdený výskyt 49 druhov vtákov.

Triedu cicavcov (Mammalia) lesných formácií s prevahou buka lesného reprezentujú druhy, ako je krt podzemný (*Talpa europaea*), piskor obyčajný (*Sorex araneus*), piskor malý (*Sorex minutus*), zajac poľný (*Lepus europaeus*), veverica stromová (*Sciurus vulgaris*), plíšik lieskový (*Muscardinus avellanarius*), plch sivý (*Glis glis*), hrdziak lesný (*Clethrionomys glareolus*), hraboš podzemný (*Microtus subterraneus*), liška hrdzavá (*Vulpes vulpes*), kuna lesná (*Martes martes*), jazvec lesný (*Meles meles*), ryšavka žltohrdlá (*Apodemus flavicollis*), diviak lesný (*Sus scrofa*), jeleň lesný (*Cervus elaphus*), srnec lesný (*Capreolus capreolus*) a v posledných rokoch aj alochtónny druh muflón lesný (*Ovis musimon*). Vzácny člen lesných zoocenóz sú z mačkovitých šeliem mačka divá (*Felis silvestris*) a rys ostrovid (*Lynx lynx*). Sporadicky je tu zaznamenávaný aj výskyt vrcholových predátorov – vlka dravého (*Canis lupus*) alebo medveďa hnedého (*Ursus arctos*).

Nesporne zaujímavé lesné ornitocenózy sú viazané na zvyšky zachovaných vápnomilných bučín (bukové lesy vápnomilné) vyvinuté na strmých svahoch na úpätí Súľovských vrchov. Prehľad o druhovom zložení a relatívnej početnosti (abundancii) vtákov počas hniezdneho obdobia podáva tab. 1 (nasl. strana).

Jašterica múrová (*Podarcis muralis*). Preferuje skalnaté biotopy
Foto: Ivan Kňaze

1. Kamenný predmet má tieto rozmery: dĺžku 120 mm; šírku 44 mm; hrúbku 32 mm. V Považskom múzeu je evidovaný pod číslom 565 (obr. 1a).

2. Plochý pieskovcový kameň oválneho tvaru, v ktorom je 12 radov pravidelných kónických otvorov. Má dĺžku 140 mm, šírku 110 mm, hrúbku 30–43 mm. Ev. č. 4337 (obr. 1b).

Kamenný predmet našiel Štefan Kremeň z Bytče-Pšurnovic počas výkopu vodovodnej ryhy pri Pšurnoviciach v roku 1978. Podľa informácie nálezu sa tu našiel ešte aj ďalší, ale väčší kameň aj črepy nádob, ale nálezca ich do múzea neodovzdal. V obidvoch prípadoch ide o nálezy so zreteľnými stopami používania, pretože otvory sú na obidvoch predmetoch po okrajoch zbrúsené. Účel predmetov je nateraz neznámy. Výplň otvorov kremíťmi kamienkami by nasvedčovala azda pre ich využitie pri spracovaní dreva alebo koží, najskôr na ich obrusovanie. Datovanie týchto predmetov je zložité, najskôr pochádzajú z obdobia praveku, možno z mladšej doby kamennej, prípadne z doby bronzovej. Možno sa iba domnievať, čomu slúžili a kedy ich tunajšie obyvatelstvo používalo.

Ďalším výnimočným predmetom je železný hrot oštepú, ktorý sa našiel v Súľove na konci doliny Javor. Pri kopaní základov pre vodojem narazili na súvislú kultúrnu vrstvu s nálezmi keramiky púchovskej kultúry a nálezom železného oštepú podobného typu, ako sa našiel na sídlisku z doby rímskej v Beluši. Naposledy súbor železných hrotov kopíji a oštepov z doby laténskej spracoval Karol Pieta a nález zo Súľova zaradil k typu 2, ktoré majú nápadne úzky a dlhý list plynule vystupujúci z tuľajky, do ktorej sa osádzala drevená násada oštepú alebo kopíje. Bajonetovité alebo šidlovité hroty majú výrazné stredové spevnenie a tuľajka dosahuje až dve tretiny hrotu. Železný hrot zo Súľova je dlhý 193 mm; šírka listu je 20 mm;

priemer tuľajky 17 mm. V Považskom múzeu je evidovaný pod č. 206 (obr. 1d). Zo severného Slovenska pochádza viacero železných hrotov rôznych veľkostí. Najvyššie položeným hrotom oštepú bol nález z polohy Medziholie v Malej Fatre vo výške 1 185 m n. m., ktorý sa objavil pri kopaní prípojky vodovodu k chate Pod Rozsutcom. Predmet zachránil vtedajší náčelník Horskej služby p. Gargulák. Hrot sa pravdepodobne stratil pri prechode týmto horským sedlom, ktoré spája žilinskú časť Malej Fatry s oravskou. Železné hroty vyrobené počas existencie púchovskej kultúry sú vyrobené veľmi kvalitne a nález zo Súľova má ešte aj pôvodný lesk a nie je vôbec poškodený eróziou, ako to býva pri predmetoch z obdobia omnoho mladšieho – slovanského.

Mimoriadnym nálezom v blízkosti Predmiera je rímska strieborná minca cisára Traiana nájdená v Bytči v záhrade J. Pálfyovej, v tesnej blízkosti námestia. Minca má priemer 18 mm, je veľmi dobre zachovalá, iba čiastočne poškodená na okraji (obr. 2a,b). Nálezy rímskych mincí sa v prostredí severného Slovenska objavovali už koncom 19. storočia, kedy napr. Jozef Holuby spomína v Slovenských pohľadoch najmenej tri poklady mincí objavených v Žiline pri rôznych výkopoch. Iba niektoré z nich sa podarilo získať do zbierok Považského múzea. Možno ich vidieť v tab. XVIII v prehľade archeologických nálezov z doby laténskej a rímskej uverejnenom vo Vlastivednom zborníku Považia č. VII. Prvé mince, ktoré sa dostali do tohto prostredia, boli republikánske. Pri kopaní prírodného kanála k vodnému mlynu vo Varíne v polohe Zátepličie sa v roku 1210 našlo asi 8–10 republikánskych mincí, z ktorých však iba dve dcéra majiteľa mlyna N. Švarcerová odovzdala do múzea v Žiline. Sú to razby konzulov Memmia a Servilia zo začiatku 1. stor. pred n. l. Cisár Traianus bol jedným z najlepších rímskych generálov, ktorý sa zaslúžil

o najväčšie rozšírenie Rímskej ríše, keď dobyl Dáciu. Cisárom sa stal po úmrtí senátora Nervu, ktorý prevzal funkciu po zavraždení Dimiciána, posledného z rodu Fláviocov na rímskom tróne. Nerva adoptoval Traiana za svojho syna, a ten sa stal jedným z najlepších panovníkov, akých Rím dovtedy mal. Vládol v rokoch 98–117. Rímske mince sa do prostredia severného Slovenska mohli dostať najskôr obchodom, prípadne ako žold pre vojakov slúžiacich v rímskych légiách, alebo ako korisť pri vpáde do rímskych provincií za Dunajom. Na našom území sa však nepoužívali ako platidlo, ale najskôr slúžili ako surovina pri výrobe šperkov. Pri rôznych spektrálnych analýzach spôn, náramkov sa to zistilo viackrát. Najväčší počet rímskych mincí pochádza z Púchova, i keď od zberateľa, ktorý to nevedel presvedčivo potvrdiť. Údajne ich dostal od iného zberateľa a ten ich mal dlhšiu dobu vo vlastníctve. Mincí bolo vyše 130 kusov z rôzneho časového rozpätia a boli vyrobené z medeného kovu. Spracovala ich Eva Kolníková z Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Osídlenie územia v okolí obce Predmier v období slovanskom až stredovekom

Najviac nálezov pochádza tentoraz z Bytče-Hliníka, z polôh Klúky a Podemlynčie. Okrem slovanských nálezov sa podarilo identifikovať aj staršie osídlenie z mladšej až neskorej doby bronzovej i z obdobia púchovskej kultúry, ale slovanské osídlenie tu jednoznačne prevažuje. Možno predpokladať, že v období od 8. do 10. stor. sa tu nachádzalo veľké sídlisko podobné tomu, aké sa skúmalo v Považskej Bystrici v polohe Dedovec, kde sa podarilo identifikovať viac ako 60 sídliskových objektov umiestnených buď na povrchu ako zruby, alebo mierne zahĺbených ako polozemnice. Časové rozpätie sídliska zodpovedá sídliskám v Bytči-Hliníku. Keramika je najčastejšie zdobená vlnovkami alebo zväzkami vodorovných rýh, čo je typická výzdoba slovanských nádob od 7. do 11. storočia – tab. 5.1–14. Podobné nálezy pochádzajú z Jablonového, Súľova, Hričova, Divinky – tab. 4.3, 23.

K stredovekým nádobám pribudli ostrejšie formované okraje a výzdoba hustejšími pásmi jemnejších rýh – tab. 4.1, 2, 24–28. Slovanské aj stredoveké osídlenie severného Slovenska reprezentuje vyše 250 nálezísk známych len do roku 1964, kedy vyšla základná práca A. Petrovského-Šichmana vo Vlastivednom zborníku Považia VI. Odvtedy sa podarilo objaviť ďalšie desiatky sídlisk, ktoré jednoznačne hovoria o súvislom osídlení celého územia severného Slovenska a zásadne odporujú názorom prof. Václava Chaloupeckého, ktorý tvrdil, že až do konca 12. stor. tu boli iba husté lesy bez akéhokoľvek osídlenia. Už v čase vydania jeho diela sa zdvihla kritika vtedy začínajúcich archeológov a historikov, ktorý jednoznač-

ne odmietli takéto tvrdenia, lebo už aj vtedy bolo známych dosť nálezov dokumentujúcich osídlenie tunajších hornatých krajov. Pri spätnom pohľade na tieto dávne časy si môžeme pripomenúť ešte nedávno pertraktované spory okolo pomenovania prvého štátneho útvaru – Ríše veľkomoravskej, či už to bol ranofeudálny útvar, alebo nie. Jeho súčasťou sa stalo aj územie severného Slovenska, i keď sa to určite neudialo dobrovoľne, ale vojenskou silou, ako o tom hovoria zbrane objavené v slovanských mohylách tunajšieho ľudu, ktorý sa určite bránil, ale nakoniec zrejme podľahol. K tomu možno uviesť najmä dve hrobové jamy pod mohylou č. 2 v Bánovej, kde boli uložené telá bojovníkov vybavených železnými sekerami, strehlami, nožmi, ocieľkami a dokonca i kosákom. Uloženie mŕtvych do hrobových jám sa zistilo na tomto území iba v tomto jednom prípade, ostatné preskúmané mohyly mali pohrebnú hranicu, alebo kostru na pôvodnej úrovni vtedajšieho terénu. Len v Bánovej vykopali hrobové jamy a potom ich prekryli mohylovým násypom. Je zrejme, že tu pochovaní vojaci neboli príslušníkmi tunajšieho obyvateľstva, ale to boli najskôr členovia vojenských družín vyslaných na pokorenie tunajšieho obyvateľstva z centrálnych častí Veľkej Moravy – z Nitrianska alebo z Moravy, keď už bolo aj Nitriansko súčasťou Veľkomoravskej ríše. Najnovšie výskumy v Bojnej hovoria o veľkej vojenskej sile tunajšieho hradiska, ktoré patrí k najväčším vôbec na území Slovenska a jeho mohutné opevnenia prekonali všetky doteraz známe valy z iných slovanských hradísk vrátane Nitry aj Bratislavy.

Do tejto skupiny možno zaradiť ďalší mimoriadny predmet, tentoraz nájdený priamo v chotári Predmiera – železnú ostrohu, ktorá sa našla pri kopaní základov budovy OSBD v polohe Malobické pole v roku 1955. Do múzea ju odovzdal P. Bačík. Dĺžka ramienok ostrohy je 88 mm, rozpätie ramienok 78 mm; hrúbka ramienok 3 mm a šírka ramienok 7 mm; dĺžka hrotu 38 mm. Kuželovitý nástavec na hrote má výšku 15 mm a priemer 23 mm – obr. 1c. Ostrohy patria k mimoriadnym predmetom v rámci materiálnej kultúry, reprezentujú vyššie postavené osoby v rámci vtedajšej spoločnosti – buď členov vojenských družín, alebo už náznaky formovania príslušníkov šľachtických vrstiev, ktorí sa stávali majiteľmi osád a novovznikajúcich hradov. Podľa triedenia stredovekých zbraní a súčastí výzbroje, ktorý spracoval Alexander Ruttkay, možno našu ostrohu zaradiť k typu B 1 alebo 2, keďže sa nezachovali na nej ukončenia ramienok, kde sa pripájala na obuv. Kým forma B 1 má ukončenie okrúhlymi očkami, forma B 2 obdĺžnikovými očkami, pričom tvar hrotov má v obidvoch prípadoch štvorcový pôdorys. Ostrohy sa na území severného Slovenska objavujú v slovanských mohylách datovaných do 9. stor. iba zriedkavo – napr. v Krasňanoch pri výskume najväčšieho mohylníka na severozápadnom Slovensku. Na sídliskách sa vyskytujú skôr ako náhodné nálezy – napr. v Pú-

a

b

Obr. 2. Rímska strieborná minca cisára Traiana

Foto: Anna Kucharčíková, Zuzana Staneková a Andrea Slaná (Považské múzeum v Žiline)

Architektúra a urbanizmus obce Predmier

Tatiana Kuva

Z historických máp

Na historickej mape z rokov 1763–1787, známej ako I. vojenské mapovanie za vlády Márie Terézie (obr. 1), už Predmier môžeme čítať ako malé mestečko rozprestierajúce sa okolo hlavnej cesty – dnešná Bajzova ulica, ktorá bola v tej dobe jedinou cestou spájajúcou okolité obce a mestá. Toto, v tej dobe mestečko, má v porovnaní s okolitými obcami veľmi kompaktnú a jasnú štruktúru vypovedajúcu o jeho charaktere nie „rastlej“ obce, ale priestorovo naplánovanom súbore stavieb vytvárajúcich námestie.

Domy sa tak ako dnes rozprestierali na obidvoch stranách ulice, približne od miesta, na ktorom dnes stojí budova bývalej Jednoty, následne sa ulica lievikovito rozširovala s najväčšou šírkou okolo kostola a znova zužovala smerom ku križovatke ciest Bajzova a Súľovská. Takýto tvar akéhosi šošovkovitého námestia s kostolom uprostred si dedina zachovala dodnes.

V roku 1573 bolo Predmieru udelené Maximiliánom II. jarmočné právo. Predmier sa tak stal strediskom pre okolité obce a práve toto právo pravdepodobne určilo charakter jeho zástavby. Právo usporadúvať trhy a výročné jarmoky bolo v tej dobe veľkou výsadou a najbližšími mestami s takýmto právom bola Bytča (od roku 1659), Žilina (r. 1321) a Považská Bystrica (r. 1571).

Trhy boli v minulosti významným oživením spoločenského života. Schádzali sa na nich ľudia nielen z okolitých dedín, ale často aj z ďalekého okolia. Keďže v 17.–18. st. ešte nevychádzali pravidelné noviny, rôzne správy a chýry o dianí sa ľudia dozvedali práve na jarmokoch.

V okolitých dedinách (Maršová, Rašov, Urbanov – dnes Maršová-Rašov, Plevník, Drieňová – dnes Plevník-Drienové, Mikšová, Hrabové a Jablonové) nebol v tom čase kostol. Ľudia z okolitých dedín sa tak schádzali na bohoslužbách v Predmieri a priestranstvo námestia okolo kostola súčasne využívali na výmenu produktov a tovaru. Kostol sa vtedy nachádzal len v Súľove, Bytči, Žiline, Považskom Podhradí a Považskej Bystrici.

Všetky budovy v jadre obce spolu s kostolom boli v tomto čase podľa vysvetliviek z kameňa. Kamenný bol aj múr okolo vtedajšieho cintorína. Ten sa nachádzal pri kostole na mieste súčasnej materskej školy. Drevené boli krovy, hospodárske budovy vo

dvoroch a stodoly na konci parciel. Na tejto mape sú už zaznačené obidva mlyny nachádzajúce sa na toku potoka Hradňanka s pár príslušnými kamennými objektmi a križom pri Podhájskom mlyne. Rovnako vidíme kaplnku zakreslenú na miestne dnešnej Kaplnky Lurdskej panny Márie na Dolnom konci a križ približne na mieste, kde neskôr vznikol cintorín.

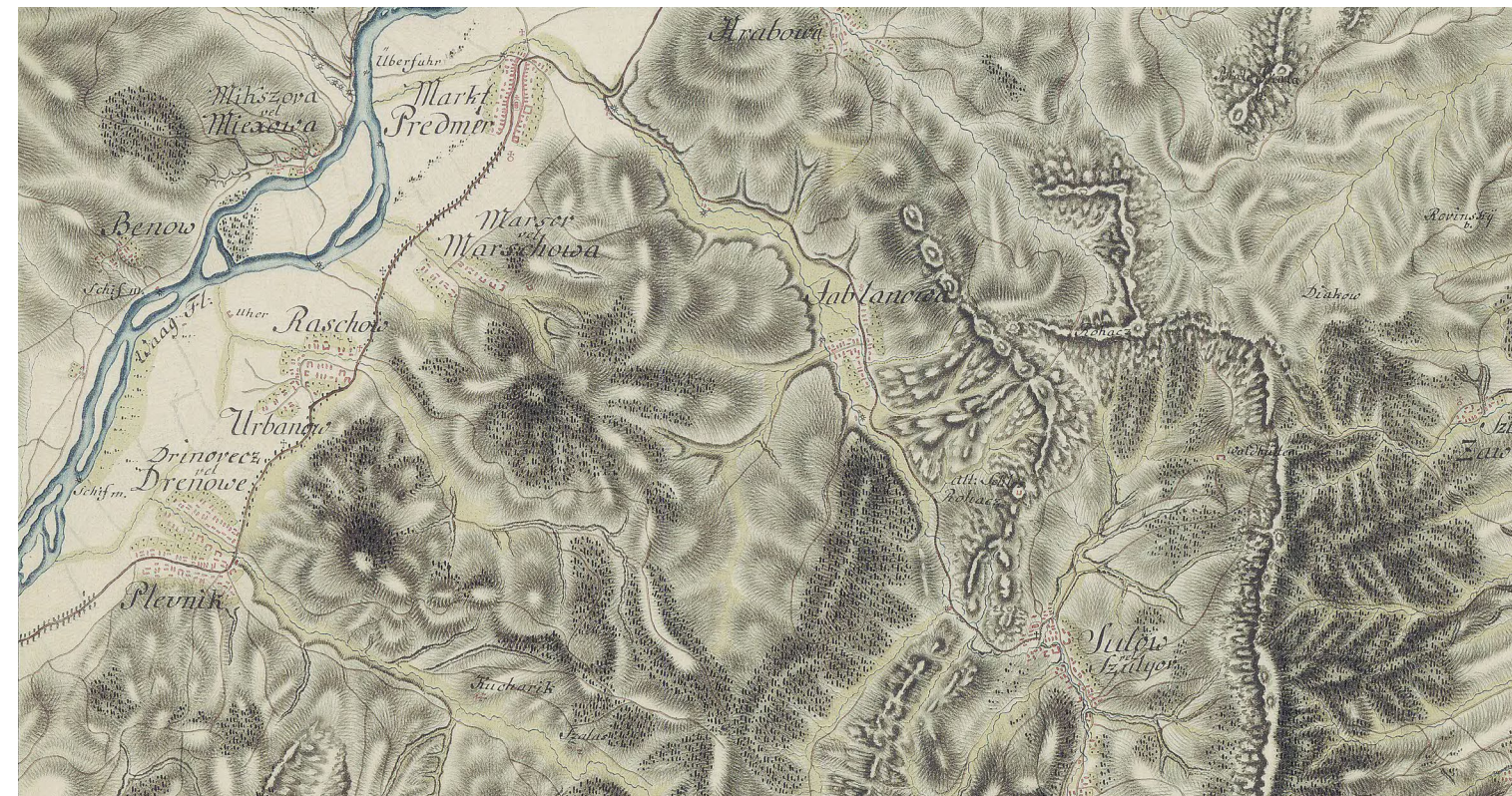
Na potoku Hradňanka boli v tom čase dva ešte drevené mosty. Po jednom viedla hlavná cesta prechádzajúca obce, po druhom viedla cesta (dnes Drevárska ulica) ku kompe cez rieku Váh. Tá sa nachádzala vyššie miesta, kde sa vlieva Hradňanka do Váhu. Najbližšia takáto väčšia kompa sa podľa vysvetliviek na mape nachádzala pravdepodobne až pri Orlovom, Považskej Bystrici. V blízkej dobe, ako je zrejmé z II. vojenského mapovania, boli vybudované takéto kompy aj pri meste Bytča. Keďže v tomto období ešte neexistovali v blízkom okolí mosty na rieke Váh (najbližší most bol v Žiline a Trenčíne), práve väčšie kompy umožňovali prepravu nielen ľudí, ale predovšetkým vozov s tovarom a pod. Na prechod cez rieku Váh slúžili ľuďom viaceré menšie kompy na povodí alebo prírodné brody cez rieku.

Na mape z II. vojenského mapovania z rokov 1806–1869 okrem už spomínaných dvoch novovybudovaných kómp medzi Predmierom a Bytčou vidieť reguláciu Váhu.

Pri kostole pribudli kamenné sochy – socha svätý Ján Nepomucký z roku 1797 a Kalvária, ktorú daroval J. I. Bajza z roku 1799, a socha sv. Vendelína zo začiatku 19. storočia pri železničnej stanici.

Mapa z rokov 1869–1887 už určite zobrazuje Predmier po požiari v roku 1842. Mapa je veľmi schematická a nečitateľná, vidieť však, že cez obec už vedie vlaková trať. Vlaková stanica je spoločná s Bytčou na mieste dnešnej stanice Hrabové-Bytča. Rovnako je Predmier označený ako mestečko s poštou. Ďalšia pošta v okolí je až v Bytči alebo Považskej Bystrici.

Požiar môže byť príčinou postupného upadania mestečka a rozvoja predovšetkým mesta Bytča, v porovnaní s ktorým je už Predmier zreteľne menší a ďalej sa nezväčšuje až do 50 rokov 20. storočia. Na prvej satelitnej mape z roku 1950 vidíme dedinu Predmier v takmer nezmenenej podobe. Obec zostala po 200 rokoch vo svojom jadre takmer identic-

Obr. 1. Historická mapa z rokov 1763–1787 – I. vojenské mapovanie za vlády Márie Terézie

ká, tvorili ju stále rovnaké ulice – Bajzova, Drevárska a časť Súľovskej, na druhej strane potoka vznikajú prvé domy a ulice Športová a Školská, pripomínajúce architektúrou ešte prvotný charakter obce. Až neskôr počas doby komunizmu vznikajú ostatné ulice, väčšina zástavby na hornom konci a prvé dvojpodlažné rodinné domy. Jasne môžeme čítať dobu vzniku podľa rozdielnosti charakteru ulíc. Pri najstaršej ulici je tento charakter organizovaný, ale organicky „rastlý“ okolo námestia, odvíjajúc sa od prírodných podmienok miesta, na ktorom vznikol. Pri nových uliciach ide o pravidelnú geometrickú organizáciu.

Architektúra obce

Historicky hodnotnú zachovanú architektúru obce môžeme rozdeliť do 4 kategórií podľa funkcie, ktorej bola určená. Táto architektúra nám podáva cenné informácie o tom, ako žili obyvatelia obce:

1. architektúra na bývanie;
2. architektúra výrobných a technických stavieb, v obci zastúpená predovšetkým objektami mlynov (vodné mlyny – Kamenský a Podhájsky a valcový mlyn na elektrický pohon v budove kaštiela) a ešte nedávno kováčskou dielňou oproti starej krčme U Kozu;

Z úcty k Bohu

Katarína Petříková

Viera v Boha a úcta k svätcom viedla našich predkov k budovaniu chrámov, kaplniek, sôch a krížov, kde sa utiekali k Bohu a modlili sa za rodinu, zdravie, úrodu a šťastný život i skon.

V katastri obce Predmier nachádzame niekoľko cirkevných pamiatok, ktoré svojim významom presahujú hranice obce. Sú predmetom záujmu odborníkov i laikov, ktorí sa zaujímajú o históriu a umenie, nielen zo Slovenska, ale i zo zahraničia.

Rímskokatolícky kostol svätého Gála

Dominantou obce je kostol svätého Gála (obr. 1). Je to farský kostol, do ktorého filie spadajú obce, Plevník, Maršová-Rašov, Mikšová, Hrabové, Beňov a v minulosti i Jablonové.

Táto národná kultúrna pamiatka bola zapísaná do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu 5. novembra 1963 pod číslom 1359/1 (výpis z ÚZPF v územnom obvode obce Predmier b. r. : b. s.).

Kostol bol postavený v roku 1799 v klasicistickom štýle na mieste staršieho kostola, o čom svedčí renesančná veža z čias okolo roku 1600. Táto slúžila ako pozorovateľňa a tiež ako strelná veža. Prvá zmienka o kostole sa zachovala v pápežských registroch o zaplatení desiatkov už v roku 1332 (Predmier b. r. : b. s.).

Kostol je situovaný v strede námestia pozdĺžneho šošovkovitého tvaru. Je to jednoloďová stavba, jednoduchého obdĺžnikového tvaru, s uskočeným presbytériom na juhovýchodnej strane, v pôdoryse ukončeným stlačeným oblúkom. Hlavný vchod do chrámovej lode je cez predstavanú vežu, ktorá zostala zo staršej stavby. Z juhozápadnej strany je bočný vchod do kostola s vysunutou markízou nad vstupom podopretou dvoma mohutnými kamennými stĺpmi. K severovýchodnej strane presbytéria je pristavané sakristie, cez ktoré je presbytérium prepojené priamo s exteriérom. Z tejto strany kostola je bočný vstup cez schodiskový priestor do veže a na emporu. Vo veži sú umiestnené štyri zvony a vežové hodiny. Pôvodný tvar ihlanovej strechy veže bol neskôr prestavaný na cibuľovitú strechu s ukončením v tvare kužeľovej špice s okienkami. Na špici je osadený kovový kríž.

Lod' kostola je v interiéri zaklenutá troma poliami pruskej klenby. V jednotlivých poliach sú na strope maľby s motívmi: Odovzdanie kľúčov sv. Petrovi, Krí-

žová cesta, Mária Magdaléna umýva nohy Kristovi, Uzdravenie dcéry Kanaánskej ženy, Ježiš s deťmi a Život sv. rodiny. V severozápadnej strane lode je empora s orgánom. Po oboch stranách lode sú tvarované drevené lavice, pravdepodobne kópia pôvodných lavíc. Po obvode lode je zavesená Krížová cesta, drevorezba s reliéfom.

Na strope presbytéria sú maľby: Posledná večera, evanjelisti sv. Marek, sv. Matúš, sv. Ján a sv. Lukáš. Vľavo od hlavného oltára je v stene zamurovaný renesančný epitaf Juraja Hrabovského s postavou rytiera s mečom a erbom z roku 1585. Na protiľahlej stene je epitaf s plytkým reliéfom z roku 1615.

Na severovýchodnej stene je vchod do sakristie s kamenným portálom v nadpraží so segmentovým oblúkom. Na juhozápadnej strane je umiestnená krstiteľnica z obdobia okolo roku 1800. Na severovýchodnej strane pod víťazným oblúkom je rokoková drevená kazateľnica z 2. polovice 18. storočia na parapete s rokajovou ornamentikou. Okná majú vitráž s liturgickou symbolikou. Sú to dary od veriacich z Rašova, Maršovej, Plevníka-Drienového, Predmiera, Hrabového, Mikšovej a od Bohuznámeho kňaza.

Hlavný oltár je zasvätený sv. Gálovi opátovi. V strede je jeho obraz od majstra A. Zallinger z roku 1799, autora vzácného obrazu poslednej večere v kostole sv. Mikuláša v Trnave. Obraz má diagonálnu kompozíciu. V pravej dolnej časti je znázornený polo-interiér stĺpovej architektúry, v ktorom sa scéna odohráva. Na vyvýšenom stupni stojí svätec s červenou štólou okolo krku. V ľavej ruke drží barlu, pravú má vystretú. Posluhujúci so sviecami pozorujú, ako oslobodzuje od zlého ducha Fridiburgu, dcéru vojvodu Gunza, ktorý stojí s manželkou za uzdravenou spolu so služobníkmi. Anjeli v hornej časti obrazu chránia Božieho bojovníka a očakávajú jeho oslávenie.

Legenda hovorí, že sv. Gál vzal medveďa do svojej služby. A nám hovorí: Pokús sa sputnať svoju medvediu silu, keď sa príliš rozbujnie, a svoje sily a schopnosti postav do služby Bohu a blížnemu.

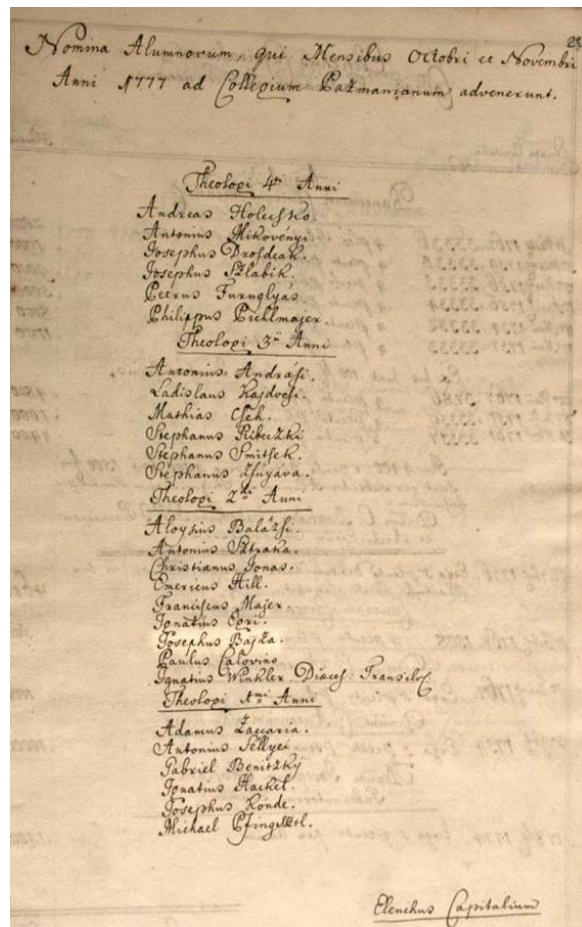
Hlavný oltár je v hornej časti zakončený trojuholníkovým typanonom, v strede ktorého je kruhový obraz s vyobrazením Svätej Trojice. Na rímse tympanonu po obidvoch stranách obrazu sú na podstavcoch umiestnené kľačiace sochy anjelov. Vľavo od hlavnej maľby je obraz sv. Petra a vpra-

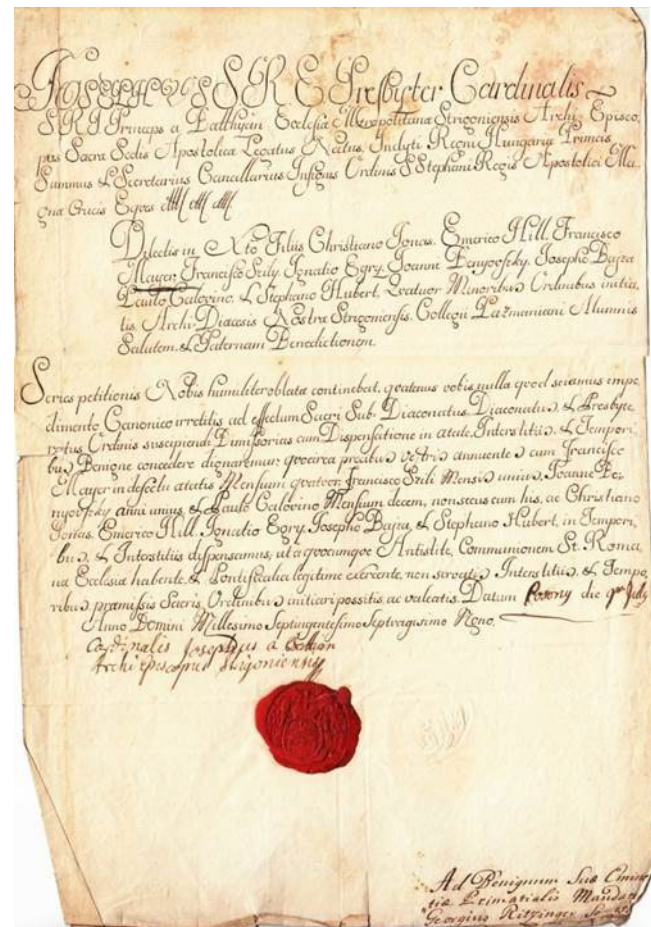
Obr. 1. Rímskokatolícky kostol sv. Gála – národná kultúrna pamiatka
Foto: Mgr. Ondřej Trnka

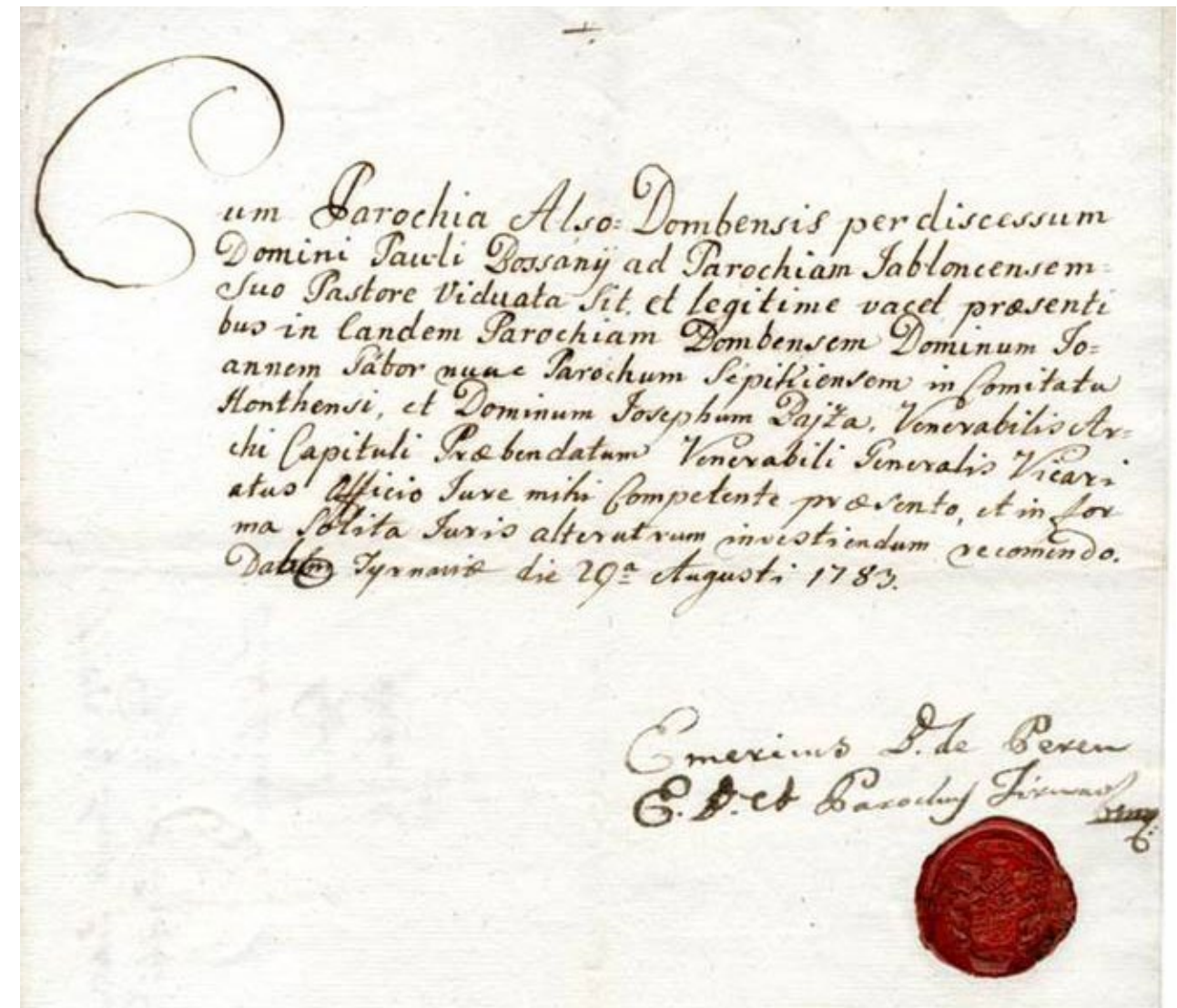
Obr. 1. Rímskokatolícky kostol sv. Gála – interiér – národná kultúrna pamiatka
Foto: Alica Bednářová

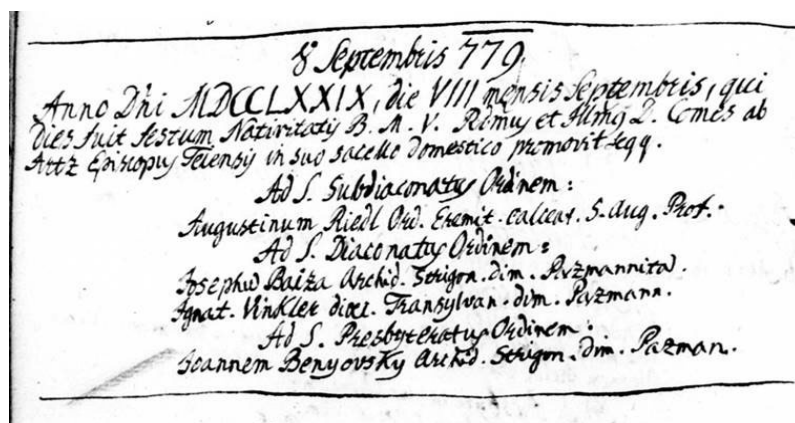
Obr. 4. Zoznam študentov Pazmánea z roku 1777 (Archív Arcibiskupského úradu v Trnave)

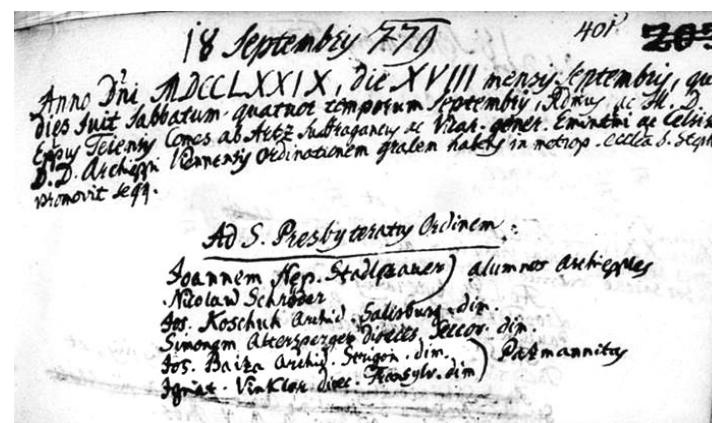
Obr. 5. Kardinál Jozef Bařán, ostrihomský arcibiskup, odporúča 9. júla 1779 Jozefa Ignáca Bajzu na vysvätenie za subdiakona, diakona a kňaza (Diecésny archív vo Viedni)

Obr. 8. 29. augusta 1783 trnavský farár barón Imrich Peréni odporúča J. I. Bajzu za farára v Dolnom Dubovom (Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine)

Obr. 6 a 7. Záznam o vysvätení za kňaza v Dóme sv. Štefana vo Viedni z 18. septembra 1779 (Diecézny archív vo Viedni)

Miesto na fare v Dolnom Dubovom napokon obsadil J. I. Bajza; dátum jeho oficiálneho príchodu na dolnodubovskú faru však nezodpovedá datovaniu na liste odporúčania baróna Imricha Perénihho. Prvý záznam v dolnodubovskej matrike sobášených z obdobia Bajzovho pôsobenia pochádza už z 18. augusta 1783.⁷ Z obdobia pastoračnej činnosti J. I. Bajzu v Dolnom

7 Floriš, E.: Sviatostné kazateľstvo kňaza Jozefa Ignáca Bajzu. Čadca: Vzlet 2005, s. 218.

Dubovom sa v archívoch zhromaždilo množstvo spisovného materiálu, vďaka ktorému sa dozvedáme aj mnohé zaujímavé informácie o povahe J. I. Bajzu, ktoré dokresľujú jeho ľudský profil a jeho úprimný záujem o univerzálne ľudské a nadčasové hodnoty, ktoré sa výrazne odlišujú od zažitých charakteristík známych z literatúry. Podľa kanonických vizitácií

z roku 1782 (teda rok pred Bajzovým príchodom do Dolného Dubového) ročné farské príjmy v Dolnom Dubovom sú v porovnaní s jednotlivými farnosťami v Smolenickom dekanáte takmer najnižšie. Vizitátor v jednej z vizitácií osobitne poznamenáva, že dolnodubovská fara má najnižšie príjmy. Na týchto pramenných informáciách padá ďalší mýtus, že Bajza bol bohatý a mal aj bohatú faru.⁸ V literatúre sa môžeme dokonca dočítať, že z jeho údajného bohatstva pramenilo aj podceňovanie chudobného Juraja Fándlyho, pôsobiaceho na neďalekej fare v Naháči. O tom však nenasvedčuje dokument z roku 1787, kde Martin Paľšovič, farár z Brestovian, v liste vikariátu opisuje stav farských budov v Dolnom Dubovom po požiari.⁹ Ako je v liste uvedené, budovy boli už skoro rok v ruinóznom stave, dokonca niektoré bez strechy a kvôli blížiacej sa zime hrozilo ich zrútenie. Bohatý

Bajza by určite nenechal svoju faru a seba samého v takýchto podmienkach, ak by mal peniaze na ich opravu. Skôr bol J. I. Bajza šikovný aj ako hospodár a ekonóm. Vieme, že farské polia obrábal vo vlastnej réžii, archívne pramene dokumentujú aj pálenicu, v Dolnom Dubovom začal viesť knihu príjmov a výdavkov, ktorý sa nám ako jedna z mála priamych svedectiev po J. I. Bajzovi zachovala vo farskom archíve v Dolnom Dubovom.¹⁰ Všetky transakcie a dispozície s finančnými čiastkami sú formulované veľmi precízne a dokladajú skutočnosť, že J. I. Bajza vedel veľmi racionálne a účelne spravovať nielen vlastné, ale aj farské a kostolné financie.

Rok po príchode do Dolného Dubového (1784) sa J. I. Bajza dostal do sporu so zemepánom a patrónom dolnodubovského kostola – s trnavským farárom, voleným vacovským biskupom a ostrihomským kanoni-

8 Tibenský, J.: Kalendárium života a diela Jozefa Ignáca Bajzu. In: Jozef Ignác Bajza: Príhody a skúsenosti mladíka Reného. Ed. J. Tibenský. Bratislava: Tatran, 1976, s. 361.

9 Archív Arcibiskupského úradu v Trnave.

10 Liber continens perceptiones, et erogationes Ecclesiae Alsó-Domben-
sis a 1. Ianuarii 1787 sub Parocho Jos. Ign. Bajzam.

Štefánikovská tradícia v Predmieri a na okolí

Jolana Letríková

Štefánikovská tradícia v Predmieri sa zrodila vzápätí po správe o tragickej smrti generála Milana Rastislava Štefánika. Všeobecná úcta verejnosti k osobnosti tohto veľikána a prítomnosť vojakov 18. pešieho pluku Kráľovohradeckého pluku, kde pôsobili viacerí legionári, prispeli k vzniku tejto tradície v Predmieri.

Generál Milan Rastislav Štefánik patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti slovenského národa. Narodil sa 21. júla 1880 v dedinke Košariská v rodine evanjelického farára. Zahynul tragicky dňa 4. mája 1919, keď sa vracal do oslobodenej vlasti, na rodne a milované Slovensko. Zahynul pri havárii lietadla v Ivanke pri Bratislave spolu s dvoma talianskymi letcami a jedným mechanikom, ktorí ho sprevádzali. Príčiny havárie sa doposiaľ nepodarilo presne zistiť. Milan Rastislav Štefánik a dvaja dôstojníci talianskej armády sú pochovaní v mohyle postavenej na vrchu Bradlo nad Košariskami.

Vznik Československa nebol jednoduchý proces a Milan Rastislav Štefánik v ňom plnil jednu z najdôležitejších úloh. Na diplomatickom poli bojoval za dlhé roky a významne sa angažoval aj pri kreovaní československých légii v zahraničí. Za túto činnosť požíval u legionárov zaslúženú úctu a vďaku a v zahraničí, na západe i východe, získal za svoje diplomatické misie viacero ocenení.

Štefánikovská tradícia v Predmieri a jej vznik je spätý s viacerými historickými udalosťami. Po oficiálnom vzniku nového štátneho útvaru Československa 28. októbra 1918 bol do Predmiera umiestnený 18. peší pluk z Hradca Králové, ktorý vykonával hliadkovú a strážnu službu na tomto úseku Považia smerom k Žiline. Tieto jednotky odchádzali na Slovensko, aby mu pomohli oslobodiť sa od zvyškov maďarského vojska. Situácia bola vážna, keďže z juhu prichádzali i vojská Maďarskej republiky rád. Jar roku 1919 bola teda pre Slovensko ťažká.

V 18. pešom pluku z Hradca Králové slúžilo väčšie množstvo legionárov a domov sa vracali i vojaci, ktorí slúžili v zahraničných československých légiách. Vojaci spolu s občanmi na jar roku 1919 odstránili mohylu uhorskej kráľovnej Alžbety z parku pred kostolom v Predmieri. Predstavovala pre nich symbol starej maďarskej moci. Už 19. mája 1919, dva týždne po tragickej smrti generála Milana Rastislava Štefánika, vojaci-legionári postavili na mies-

te starej mohyly mohylu na večnú pamiatku svojmu milovanému Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Bola to vôbec prvá mohyla postavená Milanovi Rastislavovi Štefánikovi ešte skôr, ako bola postavená tá na letisku v Ivanke pri Bratislave.

Na mieste tejto prvej mohyly bol potom 19. októbra 1930 postavený Štefánikovi pomník v životnej veľkosti, ktorý tu stojí do dnešných dní. V základoch pomníka je uložená pamätná mramorová doska z mohyly.

Z iniciatívy správcu Rímskokatolíckej ľudovej školy v Predmieri Gejzu Štelcera sa po oslavách 48. výročia narodenia Milana Rastislava Štefánika stretli richtári okolitých obcí, aby sa ustanovil výbor na stavbu pomníka. Starostlivý a múdry Gejza Štelcer, správca školy, ktorého si Predmierčania vážili, spolu so svojimi kolegami Martinom Jozefom Dubravkom, Jozefom Malgotom i farským úradom tvorili srdce obce. Na tejto schôdzi richtárov a iných vážených občanov, legionárov J. Jandu, O. Fuseka a dôstojníkov z Hradca Králové predniesol správca školy Gejza Štelcer návrh na postavenie pomníka Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Bolo potrebné začať robiť finančnú zbierku, a preto bol zostavený výbor, ktorého predsedom sa stal Gejza. Mená členov výboru pre stavbu pomníka sa neuchovali, ani údaje o tom, koľko venovala ktorá obec zo svojho peňažného fondu na tento účel. Samotní Predmierčania prispeli na sochu malou finančnou čiastkou, pretože v obci bola veľká bieda a nezamestnanosť. Samotný Gejza Štelcer prispel väčšou sumou peňazí ako celá obec.

Predseda výboru G. Štelcer spolu s matkou Justínou napísali desiatky, ak nie stovky listov, v ktorých sa obracali na vplyvných ľudí so žiadosťou o príspevok. Oslovili prezidenta republiky T. G. Masaryka, ministra zahraničných vecí Dr. E. Beneša, biskupa S. Š. Osuského, obrátili sa na členov vlády, poslancov, na verejných činiteľov, na rôzne spolky a podnikateľov so žiadosťou o finančný dar. Prezident Masaryk odmietol dať podporu s oddôvodnením, že on podporuje živých, a nie mŕtvych. Dr. E. Beneš poslal 300 Kč, Krajský výbor v Bratislave poukázal na sochu 8 000 Kčs. Zoznam ostatných darcov sa nezachoval.

Ako autor pomníka bol oslovený akademický sochár Pavol Bán, rodák z Turčianskych Teplíc (1892–1959). G. Štelcer sa s umelcom osobne po-

Štefánikovské oslavy (rok 1968)

znal. Súrodenci M. R. Štefánika, sestra Elena a brat Mirko, poskytli sochárovi svoje fotografie. Prvá socha v hodnote 15 000 Kčs nebola výborom prijatá a ohodnotili ju ako nepodarok. Sochu podľa modelu tesal sochár Anton Weinberger zo Stupavy. Druhú (terajšiu) sochu zhotovil tiež Pavol Bán, ale tentoraz mu za model priamo stáli súrodenci Elena a Mirko. Ako materiál na vytvorenie sochy bol vybraný kvalitný horický pieskovec.

Na slávnostné odhalenie sochy 19. 10. 1930 bolo pozvaných veľa významných osobností verejného a politického života. Čestnými hosťami boli súrodenci generála M. R. Štefánika – sestra Elena a brat Mirko – kpt. Štátnej polície v Bratislave, Jozef Bellai – vládny radca z Bratislavy, Karol Urbánek – brigádny generál žilinskej posádky, profesor Samuel Štefan Osuský – biskup Evanjelickej cirkvi a. v., Dr. Ján Kovalík – senátor Slovenskej ľudovej strany, Anton Hauch – senátor Slovenskej ľudovej strany a starosta mesta Žiliny, delegáti 18. pešieho pluku z Hradca Králové. Odhalenia sa zúčastnili i zástupcovia Združenia slovenských legionárov, Československá obec legionárska, zástupcovia Sokola a Orla, hasičské zbory okolitých obcí, reprezentanti rôznych úradov a spolkov a široká verejnosť. Slávnosť sa začala po bohoslužbách

o 11. hodine. Otvoril ju predseda výboru G. Štelcer, slávnostný príhovor mal profesor Dr. S. Š. Osuský. Pri slávnostnom akte odhalenia pomníka zazneli salvy z pušiek vojakov. Miestny chrámový spevokol zaspieval hymnickú pieseň Kto za pravdu horí a ostatní prítomní sa k spevu pridali. Na slávnosti sa predalo tisíc odznakov a slávnosť bola dojímavá. Po slávnosti sa konal banket.

Po roku 1948 štátna správa chcela sochu niekoľkokrát odstrániť. Vďaka bdelosti dp. farára Štefana Bebjaka a občanov Predmiera, ktorí sochu strážili vo dne v noci, sa to nepodarilo. V období rokov 1948–1959 boli v Čechách i na Slovensku takmer všetky sochy generála M. R. Štefánika odstránené. Snahy o odstránenie sochy boli zaznamenané i po roku 1968. Až po roku 1989 boli niektoré pamätníky obnovené, alebo vybudované nové. Občania Predmiera i celého okolia sú hrdí na to, že na námestí v Predmieri stojí socha Milana Rastislava Štefánika nepretržite od 19. 10. 1930 až do dnešných dní.

Rozhodne má na tom podiel i osobnosť samotného generála M. R. Štefánika, ktorý dokázal svojou diplomaciou spájať ľudí rôznych národov, konfesií, názorov a cieľov a tieto vzácne vlastnosti sa prejavili i po jeho smrti.

Mgr. Gabriela Chachulová	Mgr. Ondrej Piovar
Marie Chládková	Mgr. Rudolf Piroha
Anna Chylíková	Mgr. Jana Pirohová
Mgr. Ján Jakúbek	Mgr. Helena Polková
Mgr. Miroslava Janovová	Mgr. Katarína Pytelová
Ivan Janták	Mgr. Mária Rokošná
Mgr. Anna Kakódiová	Bc. Daniel Slaninka
Mgr. Pavol Kakódy	Zdeno Smolka
Mgr. Anna Kakódyová	Mgr. Katarína Smolková
Mgr. Vladimír Kaláb	Mgr. Monika Smolková
Mgr. Monika Kalábová	Mgr. Rozália Straská
Mgr. Rozália Kalužová	Mgr. Švecová
Mgr. Lenka Klusová	Mgr. Marta Štefúnová
Mgr. Tatiana Klusová	Mgr. Cecília Štrocholcová
Mgr. Zdenka Klusová	Mgr. Ján Štroholec
Ing. Jozef Kmet'ko	RNDr. Daniela Švrhová
Mgr. Katarína Kolláriková	Mgr. Rudolf Takáč
Mgr. Bronislava Košťalová	Mgr. Anastázia Tisová
Mgr. Katarína Kružliaková	Mgr. Tatiana Tlustáková
Mgr. Ľubomíra Kucková	Jozef Tomaník
Peter Kučera	Mgr. Zuzana Tomaníková
Mgr. Dagmar Kurucárová	Mgr. Marta Trúchla
Mgr. Slávka Lajčáková	Rudolf Trúchly
Mgr. Viera Legeňová	Iveta Václavíková
Mgr. Leitrich	Ing. Jozef Virdzek
Mgr. Jolana Letríková	Mgr. Anna Virdzeková
Mgr. Jana Lovíšková	Mgr. Jana Vrábľová
PaeDr. Katarína Macková	Mgr. Miroslava Žideková
Mgr. Eva Malá	
Mgr. Helena Máliková	Kňazi:
Martinkovič Karol	Vdp. Mgr. Juraj Bunčiak
Mgr. Daniela Martinkovičová	Vdp. Mgr. Emil Floriš
Masiarik Ladislav	Vdp. Mgr. Jozef Hanko
Mgr. Margita Masiariková	Vdp. Mgr. Peter Hľuzák
Mgr. Mária Máteová	Vdp. Mgr. Peter Hrenák
Mgr. Edita Mičuchová	Vdp. Mgr. Jozef Kyselica
Mgr. Marta Neubaerová	Vdp. Mgr. Patrik Sojčák
Mgr. Ivana Papánková	Vdp. Mgr. Pavol Šadlák
Mgr. Štefánia Petrusová	Vdp. Mgr. Ladislav Vrábel
Mgr. Andrea Pinčíková	Vdp. Mgr. Jozef Žembera

Vedenie školy od roku 1965, odkedy sídli v novej budove

Školský rok	Riaditeľ	Zástupca
1965–1966	Pavol Kakódy	Michal Cvengroš
1966–1969	Leitrich	Michal Cvengroš
1969–1972	Ján Štroholec	Michal Cvengroš
1972–1974	Pavol Kakódy	Michal Cvengroš
1974–1975	Pavol Kakódy	Švecová
1975–1980	Pavol Bullo	Jolana Letríková
1983–1985	Jolana Letríková	Rudolf Takáč
1985–1989	Jolana Letríková	Marta Neubaerová
1990–1996	Rudolf Takáč	Marta Neubaerová
1996–2000	Neubaerová	Kolláriková
2000–2001	Neubaerová	Pavol Čižmár
2001–2011	Pavol Čižmár	Tatiana Klusová
2011–2012	Vladimír Kaláb	Tatiana Klusová
2012–2013	Vladimír Kaláb	Pavol Čižmár
2013–	Vladimír Kaláb	Pavol Čižmár

Pri príležitosti 260. výročia narodenia najznámejšieho rodáka obce Predmier – kňaza, národného buditeľa, spisovateľa a autora prvého slovenského románu Jozefa Ignáca Bajzu, bol Základnej škole v Predmieri udelený čestný názov. Od 1. septembra 2015 nesie názov Základná škola Jozefa Ignáca Bajzu. Stalo sa tak symbolicky v 50. roku existencie poslednej budovy školy.

1. septembra 2018 nastúpi do školy 184, z toho 100 žiakov pochádza z Predmiera a 84 z Maršovej-Rašova. V škole pôsobí 15 pedagogických pracovníkov. K dobrému fungovaniu školy prispieva i 6 nepedagogických pracovníkov, ktorí sa starajú o materiálno-technickú stránku školy. Školu navštevujú i žiaci z obce Maršová-Rašov a časti Hrabového.

Žiaci základnej školy sa opakovane umiestňujú na popredných miestach v rôznych súťažiach krajského i celoslovenského charakteru. Vynikajú v plnení úloh z predmetov prírodovedného či humanitného zamerania. Rozvíjajú i športovú činnosť, keďže im to umožňuje športová hala. Školený pedagogický kolektív sa stará o komplexný rozvoj detí a mládeže. S dôrazom na lokálnu históriu buduje v nich vzťah k rodnému kraju a k vlasti. Učiteľia školy majú na zreteli ideu kalokagatie a snažia sa ju naplňať.

Literatúra

Pamätná kniha obce Predmier 1933–1949.

Cieľ, okresné noviny, 1964, 26. 6.

Informátorky: Jolana Letríková, Marta Neubaerová, Gabriela Chachulová, Anna Virdzeková

Žiaci v laviciach starej školy, školský rok 1961–1962

Školská trieda pred vchodom do starej školy, školský rok 1961–1962

Dychová hudba Predmierčanka

Anton Bajza, Jarmila Čičková

Hudba vo svojich prvopočiatoch bola základným dorozumievacím jazykom a dodnes si zachováva túto svoju univerzálnosť. Klenoty hudobnej kultúry tvoria základ nášho národného kultúrneho dedičstva. V rámci Slovenska zaznamenávame mnohokrát podobu hudobných prejavov, ktoré spríjemňovali a obohacovali život našich predkov.

S týmto cieľom sa kresovala pred vyše storočím i dychová hudba v Predmieri.

V roku 1906 si mladí majstri a tovariši nábytkovej továrne Hetzel založili hudobný krúžok. Jeho kapelníkom sa stal Ferdinand Pecháček, najaktívnejší z nich. Nadšení členovia spolku si zakúpili hudobné nástroje z vlastných finančných prostriedkov. Každý z nich prispel sumou 50 zlatých. Okrem toho si platili aj učiteľa hudby Michala Jurkoviča zo Súče, ktorý sa podujal na

ich odbornú výučbu. Cez deň odpisoval noty a každý večer ich učil hudbe. Nacvičovali v škole. Ich vyučovanie trvalo celé 4 mesiace a za nácvik mu platili 5 korún. Ubytovaný bol u mäsiara a pekára Binga v Predmieri.

Členmi tohto hudobného zoskupenia boli Ferdinand Pecháček, Felix Šúkala, Viktor Hanulík, Jozef Volák, Ján Pecháček, Alojz Dúbravka, Ignác Kaluža a Ondrej Kaluža. Prvé verejné vystúpenie dychovej hudby sa uskutočnilo už na Vianoce v roku 1906. Druhé verejné účinkovanie sa uskutočnilo na Silvestra toho istého roku v krčme u Weisa, kde sa konala zábava a zárobok z podujatia činil 150 zlatých.

Počas fašiangového obdobia v roku 1907 už hrali pred každým domom v Predmieri, Rašove a Plevníku, pričom v Predmieri sa tento zvyk zachoval do dnešných dní.

V nasledujúcom období sa predmierska hudba stala vyhľadávanou, pretože v širokom ďalekom okolí nebolo žiadnej inej. Hudobníci s úspechom vystupovali a prinášali radosť ľuďom v Považskom Podhradí, v Orlovom, Považskej Bystrici, v Pružine, v Trenčianskych Tepliciach i v Budatíne u grófa Čákyho.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny v roku 1914 sa priaznivé napredovanie hudby prerušilo. Muzikanti sa museli rozlúčiť so svojimi nástrojmi a narukovať na front. Žiaľ, niektorí z nich sa už viac nevrátili.

Po skončení vojny v roku 1918 hudba musela začať odznova. Novým kapelníkom sa stal Anton Repa, vďaka ktorému sa rozšírili rady hudobného zoskupenia o nových členov. Pribudli František Slanička, Štefan Smolka, Pavol Bačík, Ján Slanička, Ambróz Bačíkovský, Justín Cvaško, František Uriček, Jozef Bajza a Justín Bárník.

V roku 1926 sa sformovalo tretie zoskupenie hudobníkov, ktoré obohatili noví mladí muzikanti – Ján Križan, Jozef Lovíšek, Vincent Minárik, Ján Ďuriník, Vendelín Očko, Ján Bačík, Pavol Smolka a Ján Bačíkovský. Vtedy mala kapela 14 muzikantov.

Novým medzníkom vo vývoji hudby sa stala štvrtá muzikantská generácia, ktorá sa utvorila v roku 1940. Kapela sa opäť rozrástla o nových členov. Pribudli Jozef Pražnica, Jozef Majerský, Ján Majerský, Jozef Smolka, Zdeno Smolka, Vendelín Kučera. Túto osemnásťčlennú hudbu viedol kapelník Ján Slanička a po ňom prevzal vedúci post Ján Križan.

Po oslobodení v roku 1945 sa vývoj dychovej hudby spojil s menom výborného hudobníka a kapelníka Jozefa Bajzu, ktorý dychovej hudbe zasvätil celý svoj život. Základy hudobného vzdelania získal vo vojenskej hudbe v Bratislave a neskôr sa zdokonaľoval v závodnej hudbe Zbrojovky, neskôr Považských strojárni v Považskej Bystrici. Ovládal všetky hudobné nástroje s výnimkou klarinetu. Dychová kapela nemala priestory na nacvičovanie, preto ich poskytol vo vlastnom dome, ktorý mal len dve miestnosti a v rodine boli ešte dve malé deti. Aj napriek tomu sa tu 16-členná kapela schádzala na skúškach dvakrát do týždňa. Obedavý a náročný kapelník si vchoval svojich nasledovníkov. Patril medzi nich Jozef Marčulínek, Ján Križan ml., Ladislav Kučera, Alojz Bajza, Jozef Chládek, Pavol Bačík, Jan Halas, Štefan Bajza, Jozef Jankovič, Jozef Bajza, Ladislav Masiarik, Štefan Bednár, Peter Kučera, Ivan Kučera, vdp. Mgr. Karol Hanulík, Ing. Milan Taška, Ing. Jozef Furenda, Peter Marčulínek. Lásku k hudbe vstúpil aj svojim dvom synom Jozefovi a Antonovi, ktorí sa stali pokračovateľmi jeho hudobného života.

Keď Jozefovi Bajzovi ubúdali sily, v roku 1972 na jeho kapelnícky post nastúpil syn Anton Bajza. Prvé základy hudby získal od svojho otca a ďalšie neskôr v odbornom učilišti v Považskej Bystrici od pána Jozefa Boroša. Pozoruhodnou školou v jeho hudobnom rozvoji bolo účinkovanie vo veľkom dychovom orchestri Považských strojárni. Hudba mu prirástla

Členovia dychovej hudby v roku 1907

Členovia dychovej hudby v roku 1935

Povesti o Predmieri

Jolana Letříková

Korenári

Cesta z Veľkej Bytče do Predmiera trvá tak slabú hodinu. Ideš pohodlne hradskou, vedľa ktorej uteká železnica dolu na juh na Bratislavu. Akonáhle však vyjdeš na nádražie, ktoré leží približne v prostriedku medzi dvoma obcami, otvorí sa ti odrazu nádherný pohľad na Súľovské skaly.

Koľko turistov do roka pritiahnu! V lete sú to niekedy celé prúdy ľudí, starých i mladých smerujúcich cestou pod hájom k tým našim nemým kráskam s osobitou kvetenou, kde nájdeš ešte i výrov a v kaštieli ostatného tu zastreleného medveďa (pírkosa, ako volali medveďov v blízkom Jablonovom) a čo ja viem čo ešte zvláštneho, čo inde neuvidíš!

Veď – ten háj! Ak niekedy tadial' pôjdeš, všimni si drevený domček stojaci pod ním! Vzácný domček! Je to dnes, vraj jediný svedok toho, kde kedysi stával Predmier, veľké a najväčšie mesto v našom kraji kedysi – nazývané koreň mesta.

Dôležité a veľké mesto bol Predmier. To vidieť iz toho, že bol celý ohradený vysokým a pevným múrom, aby nepriateľ nemohol doňho vniknúť. Do mesta sa dalo vojsť len mocnými bránami, ktoré sa na noc a pred nepriateľom zatvárali, takže obyvateľstvo za nimi a za múrmi bolo veru dobre ukryté. Mocné to museli byť brány, keď každú z nich muselo vždy dvadsaťštyri chlapov zatvárať a otvárať.

Spokojne si žili Predmierčania dlhé časy. Ale prišli doby zlé. Turci ako morová záplava zaľahli na krajinu, rozliezli sa ňou a vnikli do všetkých miest i mestečiek, rabujúc a plieniac, na čo prišli.

Tak dostali sa i k Predmieru. Tu ich však zarazili mocné múry a brány mesta, za ktorými sa Predmierci pokojne smiali Turkom, odmietajúc rozhodne každú ich žiadosť, aby ich vpustili do mesta. Turci sa však nedali odbyť a začali mesto dobývať. Na pevných múroch mesta pracovali barany, strely a oheň ničili obrancov a ich príbytky. Nesmiali sa veru už Predmierčania pokojne, lež s obavou sa dívali do budúcnosti.

Napokon Turci predsa len múry pobúrali, rozzúrení vtrhli do mesta a začali tu zbíjať a páliť tak, že z Predmiera neostal kameň na kameni.

V tomto strašnom besnení synov Mohameda ušli akosi dvaja bratia do hája. Vtedy to bol ešte ozaj háj! Dnes je už zväčša vyrúbaný, je iba zvyškom, pozo-

statkom toho, čo tu v ňom i všade okolo neho bývalo. Nebolo vtedy veru po celom ďalekom širokom vidieku krajšieho bukového hája nad tento.

Bratia vyliezli hore do bukov a postupujúc opatrne z konára na konár, dostali sa šťastne až do Súľova. A tak sa zachránili jediní dvaja z celého veľkého „koreňa mesta“.

Keď Turci odtiahli, vystavali sa títo bratia v terajšom Predmieri – no meno „Korenári“ im ostalo, aj ich potomkom.

Poklad

Však to zas týka sa Predmiera. Má on svoj veľký poklad, ktorého dnes už vari nikto nedostane. Ak by ste chceli ísť niekedy hľadať ho, vtedy sa len dajte doviest' k studienke, ktorá je práve na hranici chotárov. Delí sa tu predmierska hora s „pánskou“.

Studienka malá – ani by si ju človek dobre nepovšimol. Haj! – veď koľko studienok tu po našich chotároch! Ale tu v tejto je zakliaty náramný poklad. Kto vie, čo ešte aj inšie ...

Na poklade však sedí čierny vták. A najhoršie na veci vlastne je to, že dnes ani nevedno, ako sa k tomu pokladu dostať. Kedysi – áno, ľahko sa mohlo z pokladu dostať ľuďom. Ale počúvajte.

Mnoho oviec bývalo kedysi v našom kraji. Bol to kraj nielen drotárov, lež i valachov a syrov ovčích, chutných všakovakých. Bohvie, prečo a kedy chov oviec tak upadol – ako teraz zas upadá (a už upadlo) drotárstvo?

Tak v tých dávnych ešte dobách pásol raz jeden valach ovce okolo tej studienky. Bolo práve poludnie a on stál opretý o valašku nad studienkou, pozorujúc nehybne jej čiernu vodu. V tom vo vode odo dna začalo čosi chrčať a po chvíli objavili sa hore na vode tri zlaté dukáty. Zlato zlatučké a žltučké, čisté objavilo sa sťa nejaký zázrak na hladine. Valach – človek jednoduchý ako v zadumaní tu stál – sa v prvej chvíli naľakal a utiekol.

Zvedavosť mu však nedala pokoja. Vrátil sa teda o chvíľu k vode, či tam tie peniaze ešte sú. Z troch sa však držal na hladine už len jediný. A ako po ňom valach ruku vztiahol, zmizol i ten. A zas čosi pod zemou silno zachrčalo.

I hovoria ľudia, že keď sa tie tri dukáty ukázali na

vode, poklad celý bol vraj už pri povrchu. A keby bol valach hneď tie tri peniaze zobral, že by sa mu boli všetky ostatné na vrch vody vysypali. Takto však, keď ich nechal zas zmiznúť, zapadol poklad celý hlboko pod zem spätky a teraz ťažko ho bude nájsť.

Meč proti Tatarom

Predmier by mal vedieť vyprávať! Tie vrchy jeho arole! Žiaľbohu, to všetko sú len nemí svedkovia mnohých zvláštnych udalostí a príbehov, ktoré sa v nich a okolo nich dávno odohrali. Dnes už len kedytu v ústnom podaní od tých najstarších zachytiš odkaz o tom, čo a ako tu kedy ináč bývalo.

I Tatarov hostil Predmier! Nemilí, nezvaní hostia... Ale vzácní! Ba i pamiatka tu ešte po nich ostala.

Veru: V predmierskom poli je z doby, kedy Tatarí sužovali ľud nášho kraja, koňmi zagniatený meč. A není to meč, ako mnoho druhých!

Však počúvajte!

Keď teda Tatarí nemilosrdne plienili slovenskú zem a jej ľud, zašli i do Predmiera, kde sa rozložili táborom. Široký breh Váhu, rovina rozľahlejšia ako kde inde – dobre sa hodili ich čriedam koní a statku, celému ich spôsobu života. Tu sa teda utáborili, šiatre porozkladali a opevnili. Odtiaľ sa potom na lúpeže púšťali hore i dolu Váhom, znepokojujúc na míle veľký kus nášho krásneho Považia.

Najviac trpel od nich prirodzene bytčiansky okres. Obyvateľstvo nebolo ani minúty isté svojím životom. O majetkoch ani nehovorím, lebo tie im najsamprv ten národ lúpeživý porozkrádal. Trpeli muži i ženy, mladí i starí. Ba i tie nemluvnatá poznávali tu už od Tatarov biedu života! ...

Nebolo konca pliam a nárekom.

I rozhodol sa ľud bytčianskeho okresu vzoprieť sa ukrutnostiam ich samozvaných surových pánov. Pozbieral sa slovenský ľud zo široka-ďaleka brániť si svoju zem, česť a životy.

A došlo k bitke. K zlej ukrutnej bitke na predmierskom. Prudko napadli Slováci Tatarov a bili sa s nimi ako levy, takže za hodnú chvíľu sa nemohli Tatarí ani spamätať. Lež potom sa šťastie začalo obracať. Žiadny čud! Tatarov bolo ani mravcov. A tak už sa zdalo, že zle-nedobre vyjde slovenský ľud z toho boja...

Ale tu sa stal, môžeme povedať, naozajstný zázrak. Keď sa už zdalo byť najhoršie a vyzeralo to, že tatarská presila rozdrví slovenských hrdinov – hľa! Zneba spadol meč, ktorý sám rúbal a ničil Tatarov. A keď už boli takmer všetci nepriatelia pobití a krvi toľko vyliate, že pôda od nej presiakla ako po prudkom daždi a odmäkla, prestal meč v rúbaní a kone zagniavili ho hlboko do zeme.

To už bolo víťazstvo na slovenskej strane a zvyšky Tatarov na divokom úteku z kraja, do ktorého viac neprišli.

Veď na pamiatku tej božskej pomoci vystavili Predmierčania na mieste sochu sv. Donáta. Tým však

meč nebol pochovaný navždy! Ba ľudia hovoria, že ešte raz zo zeme vyjde. Kto vie, ako ďaleko je ešte tá doba. Ale príde čas, že zas dôjde na predmierskom poli k prudkej, zúfalej bitke. A až bude už krvi preliatej toľko, že ona k meču presiakne, vyskočí tento zo zeme a poseká všetko, čo mu do cesty príde – priateľa i nepriateľa.

A vtedy má byť aj súdny deň...

Džedov jarok

Predmierski pasáci chodievajú so statkom často tiež k predmierskej hore. Najmä v lete, kedy statok je trápený a uštipovaný všelijakými muchami nepeknými, pred ktorými hľadá útočisko v hore, v trní. Tam, vchládku a kroví, má dobytok predsa len viac pokoja od dotieravého hmyzu.

V hore tej však je jarok nazývaný „Džedov“ – nevedno, odkedy a prečo. Tohto stráňa sa však pasáci a ľudia vôbec, ponevác čo sa tam kedysi bolo stalo a čo tam ešte človek dnes môže vidieť, odháňa všetkých od týchto miest, ba od hory celej. A stalo sa:

Vyhnali tiež raz predmierski pasáci statok pod svoju horu. Slnko pripekalo a kravy, znepokojované hmyzom, sa skoro porozchodili kde-kade ktorá. Chlapci, ako to vždy býva, zabávali sa medzi sebou, o dobytok sa mnoho nestarajúc. Však sa kravy nestratia, a ak by sa aj ktorá zatúlala, zvonec na jej krku ju chlapcom skoro ohľasi.

Keď bol čas hnať domov, začali pasáci kravy zhľadávať, porozchodiac sa po hore. No, niektorí ich našli skoro a poberali sa veselo k dedine. Iným sa však dobytok zatúlal príďaleko a tí plačúc hľadali ďalej. Bez kusu sa vrátiť domov!? Och, to by už bolo lepšie sa vôbec nevrátiť! Zle by sa im veru povodilo od gazdu, od rodičov...

Na obed konečne počuli títo nešťastníci hlas zvonca na ktorejsi krave, a tak sa rezko pustili za ním. Tak prišli až k spomenutému jarku.

Ako sa však naľakali! Nielen hlas zvonca, ale i úpenlivý plač maličkého dieťaťa znel im oproti z tých miest. Spočiatku silný, o chvíľu však slabší a slabší, dieťaťko bolo akiste vysilené. Žalostne nariekalo robä:

„Joj, mamička moja, jój!“

Potom bolo počuť už len chrchkanie, až napokon hlas celkom zanikol. Chlapci celí strpli a ako prikovaní ostali stáť na mieste.

O chvíľu vyšla z miesta, odkiaľ bol znel hlas dieťaťa bielo odetá žena s povrazom v rukách. Ako ju chlapci zazreli, schoval sa každý za strom a ani nedýchal, očakávajúc, čo bude ďalej.

Žena ich však akiste nezbadala, lebo vyšla ako zjavenie z jarku a pustila sa cez horu a stúpala hore vrchom. Pasáci premohli od zvedavosti strach a išli za ženou. Tá vystúpila až na hrebeň hory a tam sa obesila. Strašne odrážala sa v tom tichu lesa biela postava ženy na strome...